

Budniak-Rogała Aleksandra, Kamieński Grzegorz, Zmiany opłat sądowych w związku z reformą KPC

Opublikowano: LEX/el. 2019

Status: aktualny

Autorzy:

Budniak-Rogała Aleksandra

Kamieński Grzegorz

Rodzaj:

komentarz praktyczny

Celem niniejszego komentarza praktycznego jest omówienie zmian w zakresie opłat sądowych jakie nastąpiły po nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego i innych ustaw, w tym ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych¹, dokonanych na mocy ustawy z dnia 4.7.2019 roku o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw

1. Wprowadzenie

Uzasadniając potrzebę dokonania głębokiej nowelizacji u.k.s.c. ustawodawca wskazał, że aktualny system kosztów sądowych w sprawach cywilnych nie spełnia w zadowalającym stopniu zakładanych celów motywacyjnych i fiskalnych, co wymaga dostosowania wysokości opłat sądowych do aktualnej siły nabywczej i wartości pieniądza oraz aktualnego poziomu cen dóbr i usług oraz obniżenia nakładów finansowych Skarbu Państwa na utrzymanie aparatu wymiaru sprawiedliwości. Cel ten ma zostać osiągnięty poprzez wprowadzenie odpłatności za niektóre czynności dotychczas nieodpłatne, podwyższenie stawek opłat i odstąpienie od zwracania uiszczonych opłat poniżej określonego minimum². Zgodzić należy się z ustawodawcą, że brak zmian wysokości opłat sądowych przez 12 lat powoduje, że poziom opłat sądowych jest zaniżony. Sprawia to, że *de facto* Skarb Państwa dotuje prowadzenie postępowań cywilnych, jak również wpływa na niewielką popularność alternatywnych metod rozwiązywania sporów, gdyż strony nie podejmując prób pozasądowego rozwiązania sporu lub korzystając z niskich opłat sądowych od razu wnoszą powództwo do sądu.

Warto zauważyć, że ustawodawca przewidział możliwość obniżenia opłaty od pozwu o dwie trzecie, nie więcej jednak niż o 400 złotych, w sprawach, w których powód przed wytoczeniem powództwa wziął udział w mediacji prowadzonej na podstawie umowy o mediację lub podjął próbę rozwiązania sporu przez złożenie wniosku o rozpatrzenie sporu przez właściwy sąd polubowny ustanowiony ustawą w celu rozpatrywania sporów konsumenckich albo wniosku o wszczęcie postępowania w sprawie pozasądowego rozwiązania sporu konsumenckiego (art. 13e u.k.s.c.). Powyższe ma właśnie zachęcać strony do poszukiwania możliwości ugodowego rozwiązania sporów, szczególnie w drobnych sprawach, które nie wymagają angażowania organów wymiaru sprawiedliwości.

2. Opłaty sądowe

Koszty sądowe ponoszą podmioty postępowania cywilnego, które uczestniczą w postępowaniu procesowym (strony) lub w postępowaniu nieprocesowym (uczestnicy postępowania), jeżeli nie zostali oni zwolnieni od ich ponoszenia w trybie przepisów art. 94 i n. u.k.s.c, albo w przypadku podmiotowego lub przedmiotowego zwolnienia od kosztów sądowych na podstawie ustawy. Zasady orzekania o kosztach postępowania procesowego oraz postępowania nieprocesowego regulują przepisy art. 98–110 i 520 k.p.c.

Przepis art. 3 ust. 1 u.k.s.c. stwierdza, że opłacie podlega pismo, jeżeli przepis ustawy przewiduje jej pobranie. Ustawodawca wskazuje, że opłacie podlegają w szczególności takie pisma jak:

- pozew i pozew wzajemny;
- pismo zawierające oświadczenie o rozszerzeniu powództwa lub jego zmianie w sposób powodujący wzrost wartości przedmiotu sporu;
- apelacja i zażalenie;
- skarga kasacyjna i skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia; sprzeciw od wyroku zaocznego;
- zarzuty od nakazu zapłaty;
- interwencja główna i uboczna;
- wniosek o wszczęcie postępowania nieprocesowego, o ogłoszenie upadłości, o wpis i wykreślenie w księdze wieczystej, o wpis w Krajowym Rejestrze Sądowym i w rejestrze zastawów oraz o zmianę i wykreślenie tych wpisów;
- skarga o wznowienie postępowania, o uchylenie wyroku sądu polubownego, na orzeczenie referendarza sądowego, na czynności komornika;
- odwołanie od decyzji oraz zażalenie na postanowienie Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, Prezesa Urzędu Regulacji Energetyki, Prezesa Urzędu Komunikacji Elektronicznej, Prezesa Urzędu Transportu Kolejowego, Przewodniczącego Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji oraz organu regulacyjnego, o którym mowa w ustawie z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków.

Opłacie podlega także wniosek o wydanie na podstawie akt: odpisu, wypisu, zaświadczenia, wyciągu, innego dokumentu oraz kopii, a nadto wniosek o wydanie odpisu księgi wieczystej. Przede wszystkim należy zwrócić uwagę, że aktualnie przesądzono, że opłacie podlega pismo zawierające oświadczenie o rozszerzeniu powództwa lub jego zmianie w sposób powodujący wzrost wartości przedmiotu sporu (art. 3 ust. 1a u.k.s.c.). Dotychczasowa praktyka sądów w zakresie pobierania opłat od pism procesowych zawierających oświadczenia o rozszerzeniu powództwa lub o innej jego zmianie powodującej wzrost wartości przedmiotu sporu była bardzo różna. Po nowelizacji bezspornym jest, że opłatę od oświadczenia o rozszerzeniu

powództwa lub o jego zmianie w sposób powodujący wzrost wartości przedmiotu sporu pobiera się w wysokości różnicy między opłatą należną od powództwa rozszerzonego lub zmienionego a opłatą należną sprzed rozszerzenia lub zmiany powództwa, nie niższej jednak niż 30 złotych.

Tym samym, tytułem przykładu można wskazać, że rozszerzenie powództwa w sprawach o prawa majątkowe o kwotę 2.000 zł spowoduje konieczność uiszczenia opłaty stałej w wysokości 200 zł (por. art. 3 ust. 1a w zw. z art. 25a w zw. z art. 13 ust. 1 pkt 3 u.k.s.c.).

3. Stale opłaty sądowe

Ustawa wyróżnia opłatę stałą, stosunkową, podstawową (art. 11 u.k.s.c.) oraz tymczasową (art. 15 u.k.s.c.) i ostateczną (art. 16 u.k.s.c.). Opłatę stałą pobiera się w sprawach o prawa niemajątkowe oraz w niektórych sprawach o prawa majątkowe, w wysokości jednakowej, niezależnie od wartości przedmiotu sporu lub wartości przedmiotu zaskarżenia (art. 12 u.k.s.c.). Opłata stała nie może być niższa niż 30 zł i wyższa niż 10 000 zł. Do tej pory zakres opłaty stałej mieścił się w przedziale pomiędzy 30 zł a 5000 zł. Tym samym na mocy komentowanej nowelizacji górna granica opłaty stałej została podwyższona do kwoty 10 000 zł. Opłata stała jest aktualnie podstawowym rodzajem opłaty sądowej. W orzecznictwie wskazuje się, że „opłata stała jest opłatą, która ma niezmienną, stałą wysokość i jest pobierana w sprawach wymienionych w art. 12 u.k.s.c.” (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 maja 2012 r., V CZ 12/12, LEX nr 1243103).

Wymaga podkreślenia, że mimo obowiązywania w danej sprawie stałej opłaty sądowej konieczne jest wskazanie wartości przedmiotu sporu lub zaskarżenia, gdyż (1) ma to znaczenie dla określenia właściwości rzeczowej sądu, (2) dla ustalenia, czy w danej sprawie dopuszczalna jest skarga kasacyjna ze względu na wartość przedmiotu zaskarżenia, jak również (3) dla określenia wysokości wynagrodzenia zwracanego adwokatowi lub radcy prawnemu świadczącemu pomoc prawną z urzędu.

Jedną z najistotniejszych zmian w zakresie kosztów cywilnych jest wprowadzenie regulacji, że w sprawach o prawa majątkowe do 20.000 zł pobiera się od pisma opłatę stałą ustaloną według wartości przedmiotu sporu lub wartości przedmiotu zaskarżenia (art. 13 ust. 1 u.k.s.c.). **Do tej pory w sprawach takich obowiązywała opłata stosunkowa w wysokości 5% wartości przedmiotu sporu lub zaskarżenia**³.

Wysokość opłat po nowelizacji	
Wartość przedmiotu sporu	Wysokość opłaty sądowej
Do 500 zł	30 zł
501 – 1500 zł	100 zł
1501 – 4000 zł	200 zł
4001 – 7500 zł	400 zł
7501 – 10 000 zł	500 zł
10 001 – 15 000 zł	750 zł
15 001 – 20 000 zł	1000 zł

Z powyższego wynika, że nowelizacja ustawy spowodowała istotne podwyższenie opłat w sprawach majątkowych, w których w dotychczasowym stanie prawnym obowiązywała opłata

stała – szczególnie w przypadku, gdy powód dochodzi roszczeń w sprawach, w których wartość przedmiotu sporu lub zaskarżenia mieści się w przedziale od 7501 zł do 20 000 zł. Do tej pory, w przypadku roszczenia o wartości przedmiotu sporu w wysokości 20.000 zł, powód ponosił opłatę sądową w wysokości 300 zł, zaś aktualnie będzie to kwota 1.000 zł.

Celem takiej regulacji było zniechęcenie stron do wnoszenia pozwów w sprawach błahych, jak również ograniczenie błędów w obliczaniu należnej opłaty od pozwu⁴. „Określenie zryczałtowanej wysokości opłaty od pozwu, jednolitej dla pewnego zakresu wartości przedmiotu sporu, powinno ułatwić jej określenie zarówno przez stronę, jak i przez sąd, a w konsekwencji – radykalnie zmniejszyć liczbę przypadków błędnego ustalenia wysokości opłaty, a więc także czasu, pracy i kosztów związanych z poprawą tych błędów”⁵.

Nowelizacja k.p.c. z 2017 roku⁶ wprowadziła regulację, zgodnie z którą górna granica wartości przedmiotu sporu pozwalająca na rozpoznanie sprawy w postępowaniu uproszczonym wynosi 20.000 zł (art. 505¹ k.p.c.). **Na mocy komentowanej nowelizacji uchylony został art. 28 u.k.s.c. Doprowadziło to w efekcie do ujednoczenia stawek obowiązujących opłat – niezależnie od tego czy pozew jest rozpoznawany w postępowaniu uproszczonym, czy też nie, jak również spowodowało ustalenie tabeli stałych stawek opłat od pozwu do tejże wysokości.** Wprowadzona zmiana zasługuje na akceptację; nie istniały żadne racjonalne argumenty za różnicowaniem stawek opłat w postępowaniu uproszczonym, od spraw rozpoznawanych w trybie zwykłym.

W ramach komentowanej nowelizacji ujednoczono także stawki opłat sądowych w wysokości 30, 40, 50 i 60 zł – w ich miejsce wprowadzono jedną stawkę w wysokości 100 zł. W uzasadnieniu projektu ustawy wskazano, że utrzymywanie czterech stawek opłat różniących się od siebie o 10 złotych, a więc stawek opłat sądowych w wysokości 30, 40, 50 i 60 zł, nie ma żadnego uzasadnienia merytorycznego i stanowi tylko zbędną komplikację systemu opłat⁷. „Będzie to istotne uproszczenie systemu opłat, które pozwoli uniknąć wielu omyłek i nakładu pracy na ich poprawę”⁸. Wydaje się, że podwyższenie wysokości opłaty do 100 zł może z jednej strony stanowić podstawę do zniechęcania stron do wnoszenia do sądów powództw w sprawach niezwykle błahych; z drugiej jednak strony nie jest to kwota, która może pozbawić osoby niezamożne prawa do sądu. Ponadto, jest to opłata pozwalająca na pokrycie kosztów podstawowych czynności sądu, które muszą zostać wykonane w każdej sprawie, a co za tym idzie, koszty rozstrzygnięcia sporu przez sąd przestaną ponosić wszyscy podatnicy, a zaczną osoby bezpośrednio zainteresowane w uzyskaniu rozstrzygnięcia⁹. Dodatkowo ustawodawca znowelizował wiele przepisów ustawy regulujących wysokość opłat stałych. Przykładowo, zgodnie z treścią art. 22 u.k.s.c. opłatę stałą w kwocie 100 złotych pobiera się od:

- zażalenia na postanowienie w przedmiocie oddalenia wniosku o wyłączenie sędziego lub ławnika;
- skazania na grzywnę strony, świadka, biegłego, tłumacza lub innej osoby oraz odmowy zwolnienia od grzywny;
- przymusowego sprowadzenia lub aresztowania świadka oraz odmowy zwolnienia od przymusowego sprowadzenia;

- wynagrodzenia i zwrotu kosztów poniesionych przez mediatora, biegłego, tłumacza, kuratora lub uprawnioną osobę trzecią;
- należności świadka.

Natomiast przepis art. 23 u.k.s.c wskazuje, że w takiej samej wysokości opłatę pobiera się od:

- wniosku o wszczęcie postępowania nieprocesowego lub samodzielnej jego części, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej;
- apelacji, zażalenia, skargi kasacyjnej, skargi o wznowienie postępowania i skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia w sprawie, w której postępowanie nieprocesowe zostało wszczęte z urzędu;

wniosku o zabezpieczenie dowodu.

Podwyższeniu do 100 zł uległy opłaty w sprawach połączenia i odłączenia nieruchomości (art. 44 u.k.s.c), w sprawach spadkowych (stwierdzenie nabycia spadku, zabezpieczenie spadku, sporządzenie spisu inwentarza, odebranie oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku- art. 49 u.k.s.c.), opłata za wniosek o wykreślenie zastawu rejestrowego z rejestru zastawów (art. 62 u.k.s.c.), opłata za wniosek o uwierzytelnienie odpisu statutu w postępowaniu rejestrowym (art. 64 u.k.s.c.).

Należy zauważyć, że ustawodawca w kilku przypadkach pozostawił opłaty stałe w sprawach, w których wartość przedmiotu sporu lub zaskarżenia przekraczała 20.000 zł, a więc co do których, zgodnie z normą art. 13 ust. 2 u.k.s.c. zasadniczo będzie miała zastosowanie opłata stosunkowa. Motywacją takiego działania były względy społeczne¹⁰.

I tak, w sprawach o roszczenia wynikające z czynności bankowych od strony będącej konsumentem lub osobą fizyczną prowadzącą gospodarstwo rodzinne przy wartości przedmiotu sporu lub wartości przedmiotu zaskarżenia wynoszącej ponad 20.000 złotych pobierana będzie opłata stała w kwocie 1.000 zł (art. 13a u.k.s.c.).

Podobnie opłatę stałą w wysokości 1.000 zł pobierać się będzie w sprawach o roszczenia w przedmiocie żądania od gminy odszkodowania lub wykupienia nieruchomości¹¹ przy wartości przedmiotu sporu lub wartości przedmiotu zaskarżenia wynoszącej ponad 20.000 zł (art. 13b u.k.s.c.).

Natomiast w sprawach o usunięcie niezgodności treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym, pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności, zwolnienie zajętego przedmiotu od egzekucji, przy wartości przedmiotu sporu lub wartości przedmiotu zaskarżenia wynoszącej ponad 40.000 złotych pobierana będzie opłata stała w kwocie 2.000 zł (art. 13c u.k.s.c.).

Zmianie uległy także opłaty ponoszone w postępowaniu grupowym. W dotychczasowym stanie prawnym w takich sprawach była pobierana opłata stosunkowa w wynosi 2% wartości przedmiotu sporu lub przedmiotu zaskarżenia, jednak nie mniej niż 30 zł i nie więcej niż 100.000 zł. Natomiast nowelizacja wprowadziła uregulowanie, w myśl którego, w sprawach o prawa majątkowe dochodzone w postępowaniu grupowym opłata stała lub stosunkowa wynosi połowę opłaty ustalonej zgodnie z art. 13, art. 13a i art. 13b u.k.s.c., jednak nie mniej niż 100 zł i nie więcej niż 200.000 złotych. Podwyższenie opłat w postępowaniu grupowym

wydaje się być racjonalne i uzasadnione. W przedmiotowym postępowaniu rozpoznawane są sprawy o dużej wartości przedmiotu sporu; postępowanie te angażuje również zwykle wiele podmiotów, co uzasadnia zwiększenie wysokości opłat sądowych.

4. Opłata stosunkowa

Opłata stosunkowa jest pobierana w sprawach o prawa majątkowe przy wartości przedmiotu sporu lub wartości przedmiotu zaskarżenia wynoszącej ponad 20.000 zł (art. 13 ust. 2 u.k.s.c.). Kwota opłaty stosunkowej została ustalona jako 5% tej wartości, z tym że wysokość opłaty nie może być większa niż 200.000 zł. W uzasadnieniu projektu ustawy podkreślono, że charakter opłaty stosunkowej, czyli bezpośrednio zależnej od wartości przedmiotu sporu, będzie zachowany tylko w sprawach o wartości przedmiotu sporu przewyższającej 20.000 zł¹². „Większy ciężar gatunkowy takich spraw uzasadnia dołożenie większej staranności przy ustalaniu opłaty od pozwu”¹³.

W orzecznictwie wskazuje się, że „opłata stosunkowa pobierana jest w sprawach o prawa majątkowe, a jej wysokość uzależniona jest od wartości przedmiotu sporu lub przedmiotu zaskarżenia; wynosi 5% tej wartości. Zgodnie z art. 21 k.p.c., w razie przedmiotowej kumulacji roszczeń o charakterze majątkowym, a zatem przedmiotowo jednorodzących, ich wartość podlega zliczeniu, co dotyczy także wartości przedmiotu zaskarżenia. Oznacza to, że strona ma obowiązek wniesienia jednej opłaty stosunkowej, a jej rozmiar jest uzależniony do sumy tych roszczeń. W odniesieniu do roszczeń różnego rodzaju - majątkowych i niemajątkowych, czy też dochodzonych w jednym pozwie kilku roszczeń niemajątkowych zachodzi konieczność określenia opłat sądowych w odniesieniu do każdego z nich, a zliczeniu mogą podlegać jedynie te opłaty sądowe. Wykonanie obowiązku opłacenia pisma polega na wniesieniu prawidłowo ustalonej opłaty i w pełnej wysokości” (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 października 2012 r., I CZ 118/12, LEX nr 1231343). Powyższe tezy pozostają aktualne również w nowym stanie prawnym.

Podstawowe znaczenie dla określenia wysokości opłaty stosunkowej ma wartość przedmiotu sporu lub wartość przedmiotu zaskarżenia. Obowiązek oznaczenia wartości przedmiotu sporu lub wartości przedmiotu zaskarżenia został nałożony na stronę na mocy regulacji z art. 126¹ k.p.c., m.in. w sytuacji, gdy od tej wartości zależy wysokość opłaty. Zgodnie z treścią przepisu art. 126¹ § 3 k.p.c., wartość przedmiotu sporu lub zaskarżenia podaje się w złotych, zaokrąglając w górę do pełnego złotego.

Niezmieniona została regulacja z art. 130² § 1 k.p.c., która nakłada na adwokata, radcę prawnego i rzecznika patentowego obowiązek uiszczania opłat stosunkowych bez wezwania do ich uiszczenia, pod rygorem przewidzianymi w art. 130² § 1 k.p.c. Przepis ten stanowi, że pismo, które nie zostało należycie opłacone, przewodniczący zwraca bez wezwania do uiszczenia opłaty, z tym że w terminie tygodniowym od dnia doreczenia zarządzenia o zwrocie pisma, strona może uiścić brakującą opłatę, co powoduje, że pismo wywołuje skutek od daty pierwotnego wniesienia.

W wypadku, gdy powód jednym pozwem dochodzi ochrony praw niemajątkowych i roszczeń majątkowych pobiera się opłaty należne od każdego z tych roszczeń (por.: postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 grudnia 2008 r., I CZ 107/08, LEX nr 560514), a więc odpowiednio według art. 26 ust. 1 pkt 3 i art. 13 ust. 2 u.k.s.c. Przykładowo zatem, gdy wniesiony zostanie pozew o naruszenie dóbr osobistych i naprawienie szkody majątkowej w wysokości 200.000

zł, to w aktualnym stanie prawnym kwota opłaty sądowej od takiego pozwu będzie wynosiła 10.600 zł.

5. Opłata podstawowa, tymczasowa i ostateczna

Opłatę podstawową w wysokości 30 zł pobiera się w sprawach, w których przepisy nie przewidują opłaty stałej, stosunkowej lub tymczasowej (art. 14 ust. 1 u.k.s.c.). Ustawodawca przyjął także regulację, zgodnie z którą w przypadku oddalenia apelacji, w sytuacji jej oczywistej bezzasadności (art. 391¹ k.p.c.), sąd drugiej instancji obciąży powoda opłatą podstawową od pozwu i od apelacji, chyba że przyzna powodowi zwolnienie od kosztów sądowych (art. 14a ust. 2 u.k.s.c.). Ponadto tytułem przykładu można wskazać, że opłatę podstawową będzie pobierać się od: wniosku o ogłoszenie upadłości osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej; wniosku osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej o otwarcie postępowanie o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli; czy też skargi na czynności syndyka (proj. art. 76a u.k.s.c.)¹⁴.

Opłatę tymczasową w sprawie o prawa majątkowe, w której wartości przedmiotu sporu nie da się ustalić w chwili jej wszczęcia, określa przewodniczący, w granicach od 30 zł do 2.000 zł, a w sprawach dochodzonych w postępowaniu grupowym od 300 złotych do 20.000 zł (art. 15 u.k.s.c.). Ustawodawca podwyższył więc górną granicę opłaty tymczasowej.

Artykuł 15 ust. 3 u.k.s.c. stanowi natomiast, że w orzeczeniu kończącym postępowanie w pierwszej instancji sąd określa wysokość opłaty ostatecznej, która jest bądź opłatą stosunkową, obliczoną od wartości przedmiotu sporu ustalonej w toku postępowania, bądź opłatą określoną przez sąd, jeżeli wartości opłaty stosunkowej nie udało się ustalić. Kwota ustalonej przez sąd tej opłaty ostatecznej nie może być wyższa niż 5000 złotych, a jej wysokość ustala sąd mając na względzie społeczną doniosłość rozstrzygnięcia i stopień zawiłości sprawy.

6. Zwrot opłat sądowych

Nowelizacja u.k.s.c. wprowadziła także zmiany w zakresie zwracania opłat sądowych. **W pierwszej kolejności należy zwrócić uwagę na przepis art. 80 ust. 1a u.k.s.c., który wskazuje, że nie zwraca się różnicy pomiędzy opłatą uiszczoną a opłatą należną, jeżeli kwota różnicy jest niższa niż kwota, jaką trzeba ponieść, aby zwrócić stronie opłatę. W aktualnym stanie prawnym obowiązkiem sądu jest zwrot nadwyżki opłaty pobranej nad opłatą należną w każdym przypadku. Powoduje to marnotrawstwo środków publicznych (w sytuacji, gdy przykładowo zwraca się 3 złote kosztem 10 złotych opłaty za przekaz pocztowy czy też za list polecony z równoczesnym wezwaniem strony do podania numeru konta do zwrotu).**

Drugą niezwykle istotną zmianą jest wprowadzenie opłaty minimalnej w wysokości 30 zł (art. 79 ust. 3 u.k.s.c.).

Zgodnie ze znowelizowaną treścią przepisu art. 79 u.k.s.c., sąd zwraca stronie:

1) całą uiszczoną opłatę od:

a) pisma zwróconego wskutek braków formalnych,

b) pisma odrzuconego lub cofniętego, jeżeli odrzucenie lub cofnięcie nastąpiło przed wysłaniem odpisu pisma innym stronom, a w braku takich stron - przed wysłaniem zawiadomienia o terminie posiedzenia,

c) zażalenia na postanowienie w przedmiocie ukarania grzywną albo aresztem, zamiany grzywny na areszt albo w przedmiocie przymusowego sprowadzenia, jeżeli zażalenie zostało uwzględnione w całości,

d) zażalenia na postanowienie o przyznaniu wynagrodzenia biegłemu lub tłumaczowi, jeżeli zażalenie zostało uwzględnione w całości,

e) apelacji, zażalenia, skargi kasacyjnej w razie uwzględnienia środka zaskarżenia z powodu oczywistego naruszenia prawa i stwierdzenia tego naruszenia przez sąd odwoławczy lub Sąd Najwyższy,

f) skargi na orzeczenie referendarza sądowego, jeżeli została uwzględniona w sprawie, w której postępowanie wszczęto z urzędu, a w pozostałych sprawach tylko w razie uwzględnienia skargi z powodu oczywistego naruszenia prawa i stwierdzenia tego naruszenia przez sąd,

g) skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia w razie jej uwzględnienia,

h) pisma wszczynającego postępowanie w pierwszej instancji oraz zarzutów od nakazu zapłaty, jeżeli postępowanie zakończyło się zawarciem ugody przed rozpoczęciem rozprawy przed sądem pierwszej instancji;

2) trzy czwarte uiszczonej opłaty od:

a) pisma wszczynającego postępowanie w pierwszej instancji oraz zarzutów od nakazu zapłaty, jeżeli w toku postępowania sądowego zawarto ugodę przed mediatorem po rozpoczęciu rozprawy,

b) skargi kasacyjnej lub skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia nieprzyjętej do rozpoznania przez Sąd Najwyższy,

3) połowę uiszczonej opłaty od:

a) pisma cofniętego przed rozpoczęciem posiedzenia, na które sprawa została skierowana,

b) pozwu o rozwód lub separację w razie orzeczenia rozwodu lub separacji na zgodny wniosek stron bez orzekania o winie - po uprawomocnieniu się wyroku, z zastrzeżeniem art. 26 ust. 2,

c) pisma wszczynającego postępowanie w pierwszej instancji oraz zarzutów od nakazu zapłaty, jeżeli postępowanie w pierwszej instancji zakończyło się zawarciem ugody sądowej po rozpoczęciu rozprawy,

d) pisma wszczynającego postępowanie w drugiej instancji, w której sprawa zakończyła się zawarciem ugody sądowej.

W przypadkach, o których mowa w przepisie art. 79 ust. 1 pkt 1 lit. a, b i h, pkt 2 oraz pkt 3 lit. a, c i d u.k.s.c., sąd będzie zwracać uiszczoną opłatę, ale po potrąceniu opłaty minimalnej (art. 79 ust. 3 u.k.s.c.). Przykładowo więc, kiedy strona uiszcza opłatę sądową w wysokości 500 zł, która podlega w całości zwrotowi, to sąd zwróci jedynie 470 zł, zatrzymując opłatę minimalną w kwocie 30 zł. Przedmiotową regulację wypada ocenić pozytywnie. Nawet bowiem w przypadku nieprzeprowadzenia postępowania, którego dotyczyło pismo, czy też ustawowego prawa do zwrotu części uiszczonej opłaty, sąd ponosi określony nakład pracy, koszty materiałów biurowych i wydatków na korespondencję. Nie ma żadnych racjonalnych przesłanek, aby kosztami takich działań sądu obciążać podatników, a nie osoby bezpośrednio zainteresowane daną sprawą.

7. Inne zmiany w zakresie opłat sądowych

Wśród innych istotnych zmian w u.k.s.c. wskazać także należy na regulację, o której mowa w przepisie art. 77a u.k.s.c. **W myśl tego przepisu, nie będzie pobierana opłata od pierwszego wniosku, w którym strona powodowa wniosła o wydanie odpisu orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie wraz z nadaną klauzulą wykonalności.** W uzasadnieniu tej zmiany wskazano, że skoro uzyskanie tytułu wykonawczego jest w istocie celem niemal każdego postępowania sądowego, a opłata ta i tak nie pokrywała kosztów pracy poświęconej na przygotowanie dokumentu i jego wysyłkę – można odstąpić od pobierania tej opłaty, co pozwoli oszczędzić czas i pracę stronom oraz sądu, poświęcaną dotychczas na ustalanie wysokości opłaty, wzywianie do uiszczenia i uiszczanie tej opłaty¹⁵.

Rewolucyjną zmianą wydaje się jednak wprowadzenie unormowania, w myśl którego pobiera się od każdego wniosku o doręczenie orzeczenia albo zarządzenia z uzasadnieniem opłatę stałą w kwocie 100 zł (art. 25b ust. 1 u.k.s.c.). Przedmiotowa zmiana pozostaje niewątpliwie w bezpośrednim powiązaniu z równoczesnym wprowadzeniem klauzuli zakazu nadużywania praw procesowych statuowaną na gruncie nowego art. 4¹ k.p.c.

Warto bowiem podkreślić, iż wprowadzenie wspomnianej opłaty było od dawna postulowane przez środowisko sędziowskie. Częstokroć bowiem strony (uczestnicy postępowania) nadużywali przysługujących im uprawnień w przedmiotowym zakresie – niejednokrotnie składane wnioski o doręczenie orzeczenia lub zarządzenia z uzasadnieniem nie były wnoszone celem zainicjowania kontroli instancyjnej, a jedynie celem dokonania obstrukcji procesowej. Komentowana regulacja ma z pewnością prowadzić do ukrócenia takich praktyk. W tym kontekście rodzi się jednak pytanie, czy wprowadzona opłata nie jest zbyt niska i czy w związku z tym omawiany mechanizm rzeczywiście w praktyce umożliwi realizację założeń ustawodawcy.

Opłata z tytułu sporządzenia i doręczenia uzasadnienia orzeczenia ma dotyczyć nie tylko orzeczeń kończących postępowanie w sprawie, ale także odnoszących się do postępowania wpadkowych. W ocenie ustawodawcy, „żądanie uzasadnienia orzeczenia kończącego postępowanie (wyroku) winno być równoznaczne z uruchomieniem kontroli instancyjnej tego orzeczenia, która jest poniekąd wpisana w tok postępowania, a przede wszystkim następuje (w zasadzie) tylko raz w toku całego postępowania. Natomiast skarżenie orzeczeń wpadkowych, które może nastąpić wielokrotnie, zaburza tok postępowania i często prowadzi do nieuzasadnionej zwłoki w rozpoznaniu sprawy. Bywa również wykorzystywane

w ewidentnie złej wierze do obstrukcji postępowania”¹⁶. Z powyższego wynika, że celem ustawodawcy było nie tylko zapobieżenie składaniu wniosków o uzasadniania orzeczeń co do postępowań wpadkowych, ale także wniosków o uzasadnienie orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie, w następstwie którego strona nie ma zamiaru wnieść środka zaskarżenia, a służy ono tylko do zwiększenia nakładu pracy sądu. Stąd też wprowadzenie regulacji, zgodnie z którą w przypadku wniesienia środka zaskarżenia, opłatę uiszczoną od wniosku o doręczenie orzeczenia albo zarządzenia z uzasadnieniem, zalicza się na poczet opłaty od środka zaskarżenia (art. 25b ust. 2 u.k.s.c.).

8. Podsumowanie

Przedstawiona powyżej analiza reformy w zakresie opłat sądowych w sprawach cywilnych pozwala na postawienie tezy, że zmiany, jakie wprowadził ustawodawca, rzeczywiście mają na celu urealnienie wysokości opłat sądowych oraz spowodowanie, aby to strony postępowania, a nie Skarb Państwa, ponosiły koszty sądowe. Temu mają służyć modyfikacje podnoszące wysokość opłat sądowych. Ponadto można wskazać, że celem ustawodawcy jest także zniechęcenie do wnoszenia powództw w sprawach błahych oraz zachęcenie do rozwiązywania konfliktów przy pomocy alternatywnych metod rozwiązywania sporów. Warto także pozytywnie ocenić wprowadzone zmiany w zakresie uproszczenia systemu opłat sądowych.

¹Dalej: u.k.s.c.

²Uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (druk sejmowy 3137), s. 186.

³Przepis art. 13 ust. 1 u.k.s.c. w brzmieniu sprzed nowelizacji stanowił, że opłatę stosunkową pobiera się w sprawach o prawa majątkowe; wynosi ona 5% wartości przedmiotu sporu lub przedmiotu zaskarżenia, jednak nie mniej niż 30 złotych i nie więcej niż 100 000 złotych.

⁴Uzasadnienie, s. 194.

⁵Tamże.

⁶Art. 2 ustawy z dnia 7 kwietnia 2017 r. o zmianie niektórych ustaw w celu ułatwienia dochodzenia wierzytelności, Dz.U. 2017, poz. 933

⁷Uzasadnienie, s. 192.

⁸Tamże.

⁹Tamże.

¹⁰Uzasadnienie, s. 194.

¹¹Art. 36 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, Dz.U. 2018, poz. 1945

¹²Uzasadnienie, s. 194.

¹³Tamże.

¹⁴Projekt ustawy o zmianie ustawy Prawo upadłościowe oraz niektórych innych ustaw (druk sejmowy nr 3480).

¹⁵Uzasadnienie, s. 190.

¹⁶Uzasadnienie, s. 201.